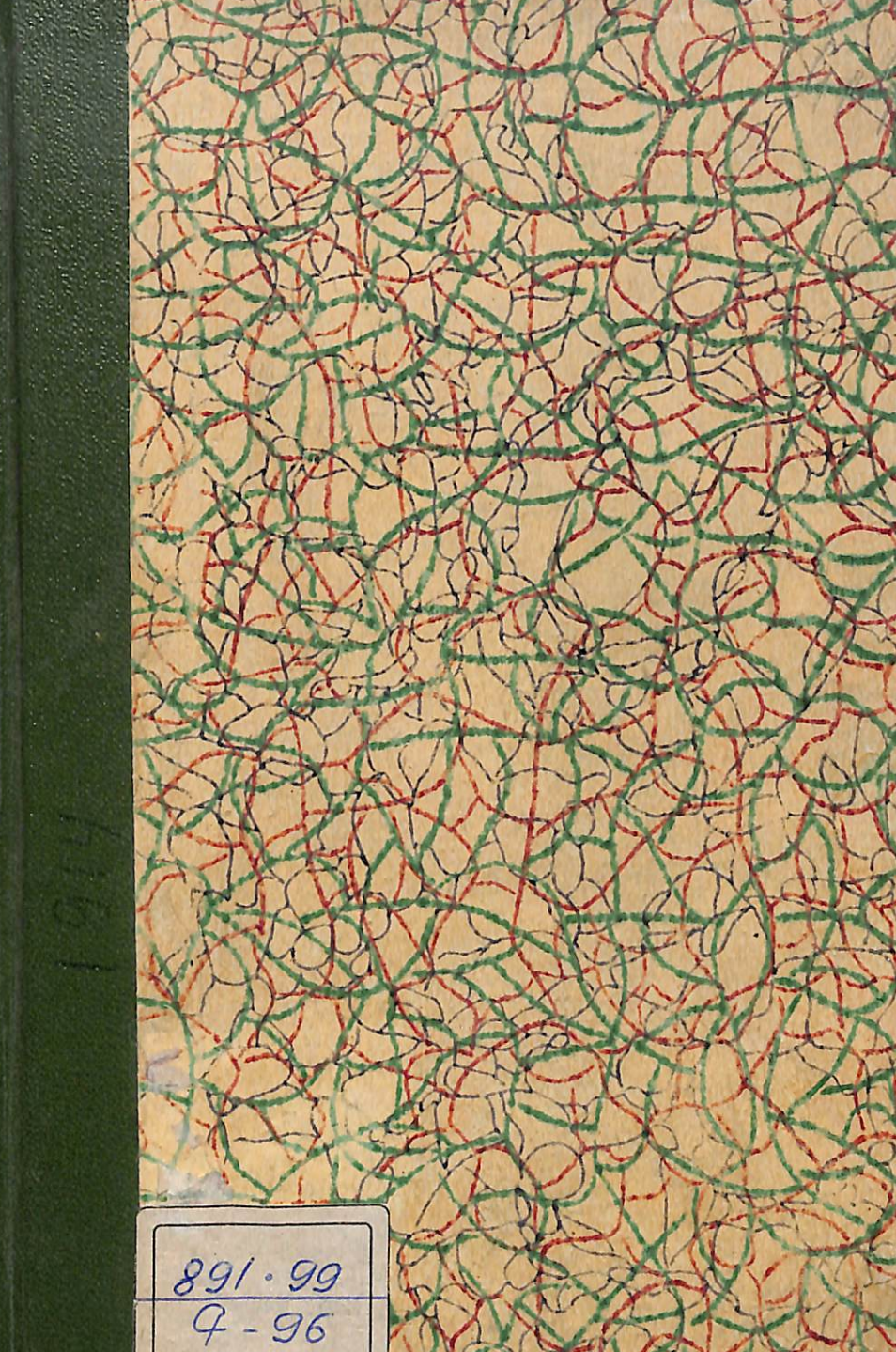

891.99

7-96

ՀԱՅԻՎ-ԳՐԱՐԳԷՆ ԳՈՒՄԱՐԵԱՆ

18 NOV 2011

891.99

4-96

ԶԱՆԱԿՆԵՐ

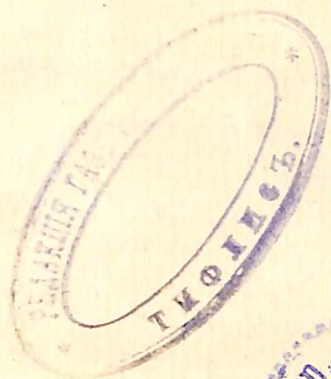
4-96

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՆՔ

ՂԱՆԱԳՐԱՆ

1914

1866

2020421

01 JAN 2009

ԽԱՅԻԿ-ԳՈՒՐԳԷՆ ԳՈՒՄԱՐԵԱՆ

891.99

9-96

ՋԱՆԱԿՆԵՐ

1001
4669-

ՏԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՆՔ

ՂԱԼԱԹԻԱ

1914

27 MAR 2013

26718

2116

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԱԿԱՆ

ԱՆԿԵՂԾ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սնկեղծուրիներ նկա-
րագրի մը ամենէն գե-
ղեցիկ քիւն է:

Սիրող սիրս մը պէտք
չէ քազուն խորեւր ու-
նենայ:

Ճիշտ հասորիս հրատարակման վայրկեաններուն տե-
սակ մը չարագուտակ զուգադիպութեամբ, մեկիկ մեկիկ կը
մարին կ'անհետին սրբիս սեղանին վրայ վառուած լոյ-
սերուն յորդ շատուանները: Ու այլեւս սեւ խաւարը,
մութն ու մռայլը կը թրեն կը թրապետեն հոն, ողբա-
լով դատարկութիւնը սրբիս սեղանին եւ չճացումը սիրոյս:
Մեռան սիրոյս աստուածները եւ անկեղծութեան ու
նւառութեան բոլորանուէր սէրս ու խանդաղատանս
եղան անոնց գերեզմանափորները դժպիւնի եւ ամենի:

1291-98

Կեանքը եւ լոյսը անոնց մէջ փնտռեցի եւ հոգւոյս ու
զգացումս ծաղիկները անցիւրական, անոնց ներա-
խարհի մարգերուն մէջ ցանցեցի: Բայց հո՛ն ուր կեանք
կ'երագի լուսեղէն կամարի մը անհունասիւս երկնին
տակ, օձ մը սողաց յանկարծ, ցուրտ, մահաճոտ եւ գեր-
եզմանային բանքիւններու գարշուքեամբը գեղուն: Հո՛ն,
ուր անցիւրական անձնանուէր զգացումներու բիւրեղ
մեհեանը կը կարծէի տեսնել, բնդիւ մը նմարեցի
կեղտոտ, մահաճոտ եւ ցիւրական ինկածութեան մը գար-
շուքեանը մէջ քաւալուն:

Շրթունքս խածի ու ետ ետ փառուեցայ: Փլաւ երկինքս
եւ դիտարաւ վար քափեցան աստուածներս: Այժմ սիր-
քս քափուր է եւ հոգիս խռով: Մեռա՛ն զնացին
հին աստուածներս, ու այլեւս չեմ գիտեր քե՛ն նոր սէր մը
պիտի վերընձիւղի՞ իմ մէջ, նոր աստուած մը պիտի
կրնա՞մ պատշել եւ պիտի ծաղկի՞ նորէն Ահարոնի գա-
ւազանը:

Հին սէրերս, հին աստուածներս գերեզման տարին
սրտիկս եւ ինձի կը բուրի քե՛ն անոնց մահը պիտի փրկա-
նաւորէ զիս եւ վերստին յարութիւն պիտի առնեն իմ
մէջ պատանեկական կեանքիս խանդն ու կրակը, հուրն
ու բոցը ի տես նոր աստուածուհիի մը գեղեցիկ, սիրուն
եւ գերամաքուր:

Ու մինչ այս վերջին տղերը կ'որոնամ աչքս պատա-
հանէն դուրս նետած՝ յանկարծ վարէն, սիրուն, պչրուն
քեւաքախումբերով, դէպի վեր պատուհանս կ'երկնայ
տատաղ մը քեւերը կախ, կը նայի ինձ եւ նազան-
փոտ ֆեթուքեամբ վերստին կը հեռանայ անհուն անջը-
պէսին մէջ:

Խորհրդաւոր է այս եւ խորունկ բանաստեղծակա-
նութեան մը շնորհալի հրապոյրը ունի իր մէջ: Ճակտիս
կենդանները կը փակուին, ցնծութեան պարերգ մը կ'սկսի
տղան առնել մեքիս մէջ ու ետ երկա՛ր, երկար ժամեր կը
տոյնմ, կը փայփայնմ, կը հոտոտնմ, սրտիս վրայ կը կա-
պնմ զայն, անոյ՛, գեղեցիկ եւ խանդաղասալից ինք-
նամոռացումով:

Զ՛է, չպիտի մոռնամ այս երեւոյթը եւ սրտիս քաղուն
մէկ խորտին մէջ պիտի պահեմ զայն, դարձնելով կեանքիս
յաւերժական քալիսմանը աստուածուհիներու ձեռնով
կուրծքիս կամարին վրայ կախուած:

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏՐԱՆՔՍ

ԾՆՆՈՂԱՎԱՅՐԻՍ՝ ՄԻԶԱԳԻԼԳԻ
ՆՈՐ ԵՐԽԱՍԱՐԴՈՒՐԵԱՆ

Ծաղիկ կեանքիս արշալոյսին
Խօլ, անիմաստ երազներ սին
Եթերային, եթերե թռչուն,
Պաշարեցին սիրտըս համբուն,

Խենթութեան այդ պահը չընաղ
Կործանեցաւ դիպեալադ,
Ճշմարտութեան նոր կշիռներ
Բացին աչքս ամպով մթեր:

Նոր երազի մը վիթխարի,
Ժայռ կամքիս յեց՝ մարմին տուի,
Ենած գիւղիս՝ վայրի խոպան,
Տալու համար կաթը ուսման:

Տղան դանդուր այդ երազի
Փայփայեցի երեք տարի,
Ուսանողի կեանքս նժդեհ
Պատրաստեցի այդ գործին վեհ:

Պայքարի խիստ գրոհումով,
Տէր թողեկեան մարդիկը կով,
Հալածեցի վաղվադակի,
Իբր ցեցեր նոր սերունդի:

Մտքով արթուն սրտով հսկայ
Նոր ուժերու գլուխն անցայ,
Նոր մարդկութիւն մը կերտելու
Անձնանուէր տենչին՝ հլու:

Շահադրկուած եսամոլներ,
Թոյնով դաւով մարդիկ մթեր,
Մատնիչներու ջոկը պատշպան
Քրտնեցաւ սեւել Հսկան:

Երգիքներէ մութ անծանօթ
Ծախուած մարդիկ պիղծ, դարձահոտ,
Զրպարտութեան մուրը, դադտնի
Գացին ցանել գիւղն ամէն դի:

Ու ես հպարտ ու աննուաճ
Կոխկռտելով մարդիկն այդ դաճ,
Նժդեհնութեան մախաղն ուսիս
Գացի փնտռել նոր ովասիս:

Մ Ա Հ Ա Ջ Ա Ն Գ Ը

Ինքնամոռաց կախարդանքի կարթէն ձիգ
Յանկարծ յուզման ոլորտները կը ճախրեմ,
Երբ նուագի կամ երգի հունչք մը վսեմ,
Կը ծածանի օդին մէջը ընկեցիկ:

Երգի շիթե՛ր, թըրթըռումնե՛ր օդայած՝
Ինչո՞ւ այնքան խօլ տենդով մը ամեհի,
Տխրասարսուռ խոկումներու ցունցով լի,
Կուգան սարսել հոգւոյս ալքը հանապազ:

Ու ես մենիկ անէանալ կը տենչամ,
Թոքախտ սիրոյս խոհերուն մէջ խուռներամ,
Վասնզի նէ երբ սրտէս ներս նայեցաւք

Փլուզումի լալկան դանգիւնն իր անբաւ
Գուժելով ինձ ահազանգն իմ սեւ մահուան
Իրերն ամէն թաղծոտ երանգ մը հազան:

Ե Կ Ո՛Ւ Ր Ի Ն Ծ Ի

Թագ. Կէլիպոլեանցի

Սրտիս թեւերն սիրատենչիկ
Թըրթըռացին անփորձ աղջիկ,
Երբ աչքերէդ զոյգ մը շողեր
Նկան վառել սրտիս լապտեր:

Շորերու մէջ ձիւներդէն, պինդ,
ձարմանդած ես շքեղ մարմինդ,
Ուրկէ յուշիկ ծծեմ նեկտար,
Իմ ցաւերուս ըստիւրար:

Բայց թէ ինչո՞ւ չեմ հասկընար,
Կը տփուռնիս փոթորկաւար,
Եւ կը փախչիս իմ Սիրարփի,
Երբ աչքդ աչքիս մէջ կը կաթի:

Երազանքի աշխարհներուն
Մէջը լողա՞լ կը բաղձաս դուն,
Սիրոյ կայծէն հրդեհավառ,
Սրտիդ տալու հեւք մը տկար:

Զգացումիդ այդ ոսկեղէն
Քնարն ինչո՞ւ մաշեցընեն,
Մուտ խոհերն այդ անդոհական,
Կայքիդ մէջը առանձնութեան:

Զե՞ս սիրեր դիս. ի՞նչ կ'ըսեմ բայց,
Մատնիչ աչքերդ հոգեթափանց,
Ժպիտներուդ սխրանքներով
Վկաներ չե՞ն սրտիդ գինով:

Հաւատա՛ ինձ, առանց սակայն
Տուփոտ կրքի մը մէջ անբան
Մոլորելու պիտի սիրեմ
Աննիւթական սիրով վսեմ,

Է՛հ ուրեմըն, եկուր նետուէ
Գրկիս բարձին մէջը միսէ,
Ուրկէ միայն կրնաս քաղել,
Սիրոյ վարդերն երջանկաբեր:

ՎԱՐԵԿՅՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԵՐ

Դեռաբուսիկ հոգիները աղուամազ,
Սիրոյ վարդին բաժակէն նոր հմայուած,
Անհոգ, անփոյթ, անկարեկիր՝ աշխարհին,
Երազներու տարփանքին մէջ կը սուզին:

Լուսաբաղձիկ խօլ թիթեռնե՛ր դեղապար,
Լոյսերու յորդ ուղիներուն մէջ վայրապար
Կը վառվառիք անէանալ փորձելով,
Զգլխանքի սլացքին մէջ հոգեթով:

Ես ալ անցայ լոյս երկնքի այդ պորտէն
Կղկաթումի փուշերովը վարդեղէն,
Ու անձնատուր դրգանքներու սխրալի,
Խաչի ճամբուն դառնութիւնը ծծեցի:

Հիւժախտաւոր զմբաղները հոգէառ,
Կանքիս թեւը մաշեցուցին յամրաբար,
Եւ ախտերու հալոցին մէջ դիշախանձ,
Գեղն ու ժպիտն ըրին ինձմէ ոստաքանձ:

Ու այսօր երբ ինքնամոռաց պաշտանքով,
Սրտիս էջերն կը թղթատեմ դողդղալով,
Մի կարծէք թէ լքած եմ Սէրս անապակ,
Մոռացութեան անդուներին մէջ անյատակ:

Այդ պաշտումի խոյանքովս սրբազան,
Որս մը եղայ մեղամաղձիկ դառնութեան,
Միտքըս ներա յիշատակին սեւեռուն,
Աչքըս՝ վերի նշուադեղ աստղերուն:

Կամարներու այդ պճլտուն կայծերէն,
Ներա սրտին զանակները կը ցայտեն,
Ներա սրտին զանակներէն կը լըսեմ,
Կարեկցութեան ձայնը չքնաղ ու վսեմ:

Ահա ինչո՛ւ սիրող, սիրուած օրտերու
Սփոփն ըլլալ կը բաղձամ ես յուսատու,
Արեւ ու կեանք ներշնչելով ցնծադին,
Յաւակոշկոճ հոգիներու աշխարհին:

Դեռաբուսիկ լոյս - եղբայներ աղուամազ,
Սիրոյ վարդին մօտեցէ՛ք դուք հեզանազ,

Անհոգ: անփոյթ, անկարեկիր՝ աշխարհին,
Երազներու կայքին մէջը երկնային:

Լուսաբաղձիկ խօլ թիթեռների իցի՛ւ թէ,
Գերամաքուր վերացումնիդ չքանդէ,
Յաւն անողոք եւ խոկմունքը դառնեղէն,
Միշտ անբաժան կղկաթներու ոլորտէն:

Սակալան ինչո՞ւ կը վշտտակըմար չէ՞ք գիտերո,
 Ու կը շանթեն դիս, իմ չքանաղ ալդը իղձերո,
 Տարաւոյսի խաչին վրայ անողոքո,
 Քանի որ Սէրն անյիշու թողած չէ ոչ ոք,

ՆԱՅՈՒԱԾՔԻՆ ՍԱՐՍԸ

Քանի՜ քաղցր է գոգը խրիւ
Օրորոցին անուբջներու,
Երբ յոգնած են ջիղերդ հուժկու,
Աշխատանքին մէջ ահարկու:

Ահա այսպէս յուշիկ յուշիկ,
Վաստակաբեկ Թոյլ քայլերով
Կ'ընթանաւո՞ր ես տատանելով,
Ճամբուն մէջէն մարդահոլով :

Որ զերդ կոճակ մագնիսական
Ֆուկսի մը կուտայ թմրած հոգւոյս
Երբ կը ծագի վերէն մէկ լոյս
Ժանեակներու գար ըսի սիրուաւ:

Давыдовский архив

ЗУБОВ
ЦУОЛИЧНАЯ Библиотека
7/31-1922
ИМЕНА, КЛАСНИКОВ
ИЗДАТЕЛЬСТВО

Հեղինակն ալարիկներ են,
Դէմքով՝ զուարթ, ճայով՝ թրթռուն,
Որ սեգաճեմ եւ ոստոստուն,
Ալիք ալիք կը սուրան տուն:

Մեղամաղձիկ եւ նուաղկոտ,
Աչերս իրենց շեշտ ուղղեցի,
Որոնցմէ մին այնքան յուռթի,
Կ'աստուածանար գեղովն սակի:

Գեղապաշտի թովքով լեցուած
Իրմէ միայն հմայուեցայ,
Սիրտըս՝ գերի, հոգիս՝ ընծայ,
Երեքին մէջ այդ գերակայ:

Ուժգին բոցերն իր աչքերուն
Գեղեցկակերտ ատրուշանին,
Սեւեռաբիբ եւ անմեկին
Երբ խորապէս զիս գրկեցին,

Սարսափեցայ սահմակեցայ,
Ու անծանօթ սարսով դողդող,
Իջեցուցի իմ սիրաշող,
Նայուած ըներըս սրտէս ցայտող:

Ա՛հ պակուցիչ այդ ակնարկը
Ինչո՛ւ այնքան խորունկ ազդեց,
Եւ գետնեց իմ առնացի ես,
Հանդէպ չքնաղ պարիկին վէս:

Զօդուի՞լ ուղեց ինձ հետ իսկոյն.
—Այդ չեմ գիտեր. անկից ի վեր
Յաճախ կ'երթամ զինք փնտըռել,
Եւ աչքս աչքին մէջ մխրձել:

ՓԱՓԿԱՍԻՐՏ ՊԱՐԻԿԻ ՄԸ

Բնութիւնը գեղազարդ,
Իր դանձերն ընտիր,
Սէր ու ժպիտ, ծաղիկ վարդ,
Կուտայ անխտիր:

Նախանձոտներ, շոշորթներ
Իրաւունք չունին,
Գեղեցիկը սքողել
Բեմէն մեր աչքին:

Կոռջ տեսքէն թող տաքնան
Սրտերը նրբին,
Բոյրն ու գինին հեշտութեան,
Բաւ չե՞ն լծակցին:

Երէկ առտու Պերճուհի՛,
 Ի՛նչ ճաճանչատու
 Շքեղանքով պարիկի,
 Կը փայլէիր դու:

Երկնապարգեւ վեհանո՛յշ,
 Շատ բան կը պարտիմ,
 Սա աչքերուդ մեղանոյշ,
 Ինձի մտերիմ:

Հապա որքա՛ն ա՛յ Ազուոր,
 Կը հեւծիմ սիրով,
 Սիրամարգի փառաւոր
 Շողերուդ ծով ծով:

Երէկ գիտե՞ս Զուարթո՛ւն,
 Յոյզերով հեշտին,
 Հետեւեցայ շլմորուն,
 Քայլերուդ հետքին:

Կռահեցիր դո՛ւ Մոգպետ,
 Ու սրտով ծիծղուն
 Մաքմանիդ տուիր վէտ ի վէտ
 Նազանք մը պչրուն:

Ու բաշխեցիր Գեղեցի՛կ,
 Վարդ վարդ ժպիտներ,
 Բոց աչքերուն հիացիկ,
 Աջ ու ձախ, վար վեր:

Գիտակից ես վեհասի՛րտ,
 Դերիդ կանացի,
 Վսեմութեանդ շունչը կիրթ,
 Փռել ամէն դի:

Ծուռ չըմբռնես Սրբասո՛ւն,
 Գինին հեշտութեան
 Չէ որ կուտաս այրերուն,
 Այլ թովքդ բուրեան:

Այսպէս խորունկ, Հրեշտա՛կ,
 Խոհերով լուին,
 Աչքըս քեզի գերդ դիտակ,
 Կը քալեմ թին թին:

Յանկարծ սակայն Անահի՛տ,
 Կռացար մեղմիկ,
 Դրանը քով ցած հիւղիդ,
 Զերդ չքնաղ պարիկ:

Սրտաբաբախ, Կենսառա՞ւ,
 Յուշիկ քերեցի,
 Աչքըս աչքիդ խուզարկու,
 Սեմիկըդ պզտի:

Գուշակեցիր Գրաւի՛չ,
Նայուածքիս լեզուն,
Ու պատասխանդ զգլխի՛չ,
Աչքիս տուիր դուն:

Փշրուեցայ ա՛հ հոգիս,
Երբ թովքով մ'անբաւ,
Յոյլ ու անթարթ, աչքդ՝ լաքիս
Մէջը հալեցաւ:

Ա՛հ մ'իւ կրնայ Լուսածի՛ն,
Զափել սիրանքը,
Աչքերուն որ կը սուզին,
Իրարու ծոցը:

Կը հեռանամ Արուսեա՛կ,
Պաշտանքով զեղուն,
Սրտիս խորան՝ քեզ օթեակ,
Հոգիս՝ խունկ համբուն:

Քանի՛ անգամ Արշալո՛յս,
Մռայլը ճակտիս,
Ու մուրթ խոհերն իմ հոգւոյս,
Քեզմով թողին զիս:

Մի՛ վրդովիր Անարա՛տ,
Երբ ուզեն խաղալ,

Պատիւիդ հետ ցածեր վատ,
Կոյր մտքով սխալ:

Փոյթ չէ նորէն ո՛վ Աստղիկ,
Զինջ գեղովդ օծէ,
Սրտերն ազնիւ ու մեծիկ,
Սիրախտ յոյզերէ:

Տես թէ ինչո՛ւ Գերագո՛յն,
Կուգամ անարգել,
Յիշատակիդ սրբագոյն,
Յաճախ խունկ ծխել:

Անգին գանձն ես վեհափա՛յլ,
Վսեմ՝ ընութեան,
Ինչո՞ւ սրտեր գեղափայլ,
Քեզմով չթրթռան:

Բնութիւնը գեղազարդ,
Իր գանձերն ընտիր,
Սէր ու ժպիտ, ծաղիկ վարդ,
Կուտայ անխտիր:

Նախանձոտներ, շողորթներ,
Իրաւունք չունին,

Գեղեցիկը սքողել,
Բեմէն մեր անքին,

Կնոջ տեսքէն թող տաքնան
Սրտերը նրբին,
Բոյրն ու գինին հեշտութեան,
Բաւ չե՞ն լծակցին,

Հ Ե Ա Ր Տ Ի Մ Ը Խ Ա Չ Ա Կ Ի Ր Ն Ե Ր Ը

Ն. ԻՃԵԼԵԱՆԻ

Հնամենի դարերու պոռնկաբոյժ ստինքէն,
Քանի՜ քանի վատշուէր սովորոյթներ կը կաթին,
Զոր մթութեան բարեկամ խուժանները կը ծծեն,
Զերդ-գրգանքը կուսազարդ եղեմաբոյր լիք լանջքին:

Ըմբռնումի այդ աղտէն մոլեգնոտած ներոններ,
Ահեղագոյ ճիւղերով կռուփնին գոց կը սուրան,
Անարգանքի տիղմերուն գարշութեան մէջ տըրտել,
Նէ որ չուզեր ձեռք առնել կաշկանդումի նենգ ճամբան:

Սրբասնունդ Սէրերու շուշան հովտին անձնատուր,
Չքնաղասուն ո՛վ կիներ, սուրացէ՛ք դուք անարգել,
Շղթաները գերութեան կոխոտելով առաթուր՝
Դէպի այգը սիրաշող ձեր տարփածուն պարտաբել:

Ձահանդումի ճիչերով կոյր խուժումը մոլեռանդ,
Քանի՛ անգամ դիտեր եմ դրոհումովն իր ասեղ,
Որ ամբարիշտ կայծերով կը բզբտէ զերդ պատանդ,
Հին բարքերու մութ ճամբէն նէ որ թեքի դէպի շեղ:

Ծանրաթաւիծ խոհերու բուռն ալիքներ երբ այսպէս,
Էութեանըս խորքերէն կը սարսեն զիս ուժգնօրէն,
Հապա որքան, կը խորհիմ, կնոջ հոգին դառնապէս
Կը սասանի, կը փլչի անարգանքի այդ դիրտէն:

Օ ջ ե ՚ ր

Բնութեան մէջ խորհրդաւոր իրեր կան,
Տարտամութեան ծփանքներով ահաղձուն,
Որոնք բոյրի եւ լոյսերու մոգական
Կախարդանքը մեզ կ'երկարեն հոգեսուն:

Լուսաբաղձիկ էակներ կան դեռատի,
Որոնք իրենց հրաշքներով սիրածին,
Կը վայելեն կեանքն ու ժպիտն երկնքի,
Մութ անծանօթ կայքերու մէջ առանձին:

Բայց կը սոսկամ. քինոտ օձեր ա'խ ինչո՞ւ,
Կը մագլցին ոլորտը կոյս սէրերու,
Գաղտնիքներու բանալիով դաւադիր:

Ինչո՞ւ նաեւ տղմապարար մարդիկներ,
Քրքիջներով կը կարդան միշտ քաջալեր,
Ձինջ սրտերու ոճրագործին այդ կարմիր:

ԳԱՐԵՋՐԱՏԱՆ ՄԵ ԱՆԿԻՒՆԷՆ

Ապրի գինին, օղին անոյշ,
Եւ գարեջուր դեցանուէր,
Որ մեզ կուտան բիւր սիրանոյշ
Երկնամբարձիկ սաւառնումներ:

Յածուծիւններ է՛հ բարդ ի բարդ,
Մեր սրտերուն որքան կառչին,
Դարձեալ դուք ո՛վ ումպեր զուարթ,
Կուտաք հրթիռ մեզի ջերմին:

Որքա՛ն սակայն դատապարտեն,
Գործածուծիւնն ըմպելիքին,
Դարձեալ շէն շող, գիտէ՞ք նորէն
Պիտի օրհնեմ ես զայն կրկին:

Բարոյագէ՛տ իմաստուններ,
Մե՛ յոգնիք դուք դառնաչարչար,
Քանի ահանջ մեր չի լսեր,
Հեռանալու ուժովէն նեկտար:

Է՛հ ուրեմն կեցցէ՛ գինի,
Օղի զուարթ եւ գարեջուր,
Որ մեզ կուտան ներշնչումի
Սաւառնումներ գերամաքուր:

Մ Ի Ր Ա Ր Ա Ղ Ձ Ա Ն Ո Ւ Ր Ջ Ն Ե Ր

Անապական սուրբ տենջանքներն իմ կրծքին,
Ասղնտուքի ցաւերովը հոգեւաւ,
Վշտի թաղծոտ էջեր բացին իմ առջին,
Երբ ապրելու պէտքը դաժան անբարբառ,
Բաժանումի ճամբան ցուցուց դառնադին:

Ասղնտուքի ցաւերովը հոգեւաւ,
Վտարանդի, թախառայած, ախաւոր,
Ձոր կմախքըս պտտցուցի թառէ թառ,
Սկզբունքի թերափիս միշտ ուխտաւոր,
Ստրկածին մարդերու մէջ սնափառ:

Վշտի թաղծոտ էջեր բացին իմ առջին,
Սուրբ յուշերուդ հատորները Մեկինէ՛,

Ձուր փորձեցի բաղձոտ սիրտըս կաթոգին,
Յիշատակիդ սկիհին մէջ բերեղէ,
Կենաւործել նոր խանդերով լուսածին:

Երբ ապրելու պէտքը դաժան անբարբառ,
Հեռացուց զիս մթնոլորտէդ վաղաժամ,
Ու ոչ մէկ բան թըրթըռացուց սրտիս լար,
Ո՛հ, այն ատեն ծունկ չոքեցի քանի՛ անգամ
Երազներու բիրտ աստըծոյն ջերմաբար:

Բաժանումի ճամբան ցուցուց դառնադին,
Մորփէսը նենգ ու դաժան անխըռով,
Երբ ես կառչած երազներու աշխարհին,
Փափաքեցայ վերադառնալ դէթ մտքով,
Ներա վսեմ սրբութեանը վեհածին:

ԶԱՅՐՈՅԹԻ ՆՈՊԱՆԵՐ

Հերի՛ք որչափ տապկուեցայ անդարման,
Սա նիւթական մարդաշխարհին մէջ գձու՛ճ,
Ուր դրօշը սկզբունքի սրբազան,
Կը պատուտեն բլրիկ բլրիկ ի վաղուց:

Քանի՛ անգամ արդարադատ դայրոյթով
Շարտեցի ե՛ւ բարեկամ ե՛ւ ընկեր,
Քանկ շահերըս չքացուցի անխըռով,
Միշտ ծնկաչոք սկզբունքին կարեւոր:

Ձարժեր ապրիլ սա ոճրագործ ոլորտին տակ,
Ուր մարդը նենգ կը քրտընի թաքթաքուր,
Մութ խոհերու ցանցին մէջը ամրափակ,

Դիւահնար նոր ոճիւններ միշտ անլուր,
Փնտըռել էր չարանախանձ սրտին որս:
Ժպտին վարդը, խօսքին խաղը իրեն ձորձ:

ԲԱՐԿԱՃԱՅԹ ՀՈԳԻ ՄԸ ԳԻՇԵՐԱՏԵՍ

Արփին շատոնց արեւմուտքի ամպերուն,
Դրոշմեց իր համբոյրները մոգական,
Որոնք իսկոյն դողդաջ էգի մը հանգոյն,
Շիկնումի վարդ-երանգովը օծուեցան:

Ու հտուերը, դարանակա՛լ սեւ ջղջիկ,
Թարմ ու կանաչ պուրակներու կողերէն,
Իր թեւերը կ'երկնցնէ թռուցիկ,
Սեւ պատանք մը մ'եղ հիւսելու մարմաջէն:

Կեանքի օծուն զանակներով աւլցուն,
Երազային ջինջ ոլորտ մը շինեցի,
Ուր, անգիտակ երկրի դաժան փուշերուն,
Երջանկութեան պիտ' սիրանքը երգէի:

Հաղիւ սակայն նշմարեցի այդ ոլորտ,
Զանակներու հեղեղներով լուսածիր,
Անժամանակ գիշերի մը թխպալորդ-
Ալիքները պաշարեցին զիս վանքիւր:

Լուսաշողշող այդ երազին խաւարում
Մուժ անսահման անդունդին մէջ մեծ ծովուն,
Խելայեղէ զիս զայրոյթով մ'անդադրում,
Յուսահատի հալոցին մէջ թաթաւուն:

Բայց ծովն ահա խորհուրդներով միշտ յղի,
Իր ալքերուն կատաղոյթը կը թքնէ,
Մտադրգիւռ էութեանըս քովնտի,
Մեծաջախջախ փշրանքներով ալիքէ:

Սարսափունակ անեղբուրդիւն մ'ալ ահա,
Որ իր պորտին վրայ կապոյտ լալնաբաց,
Անուրջ-նաւը գրկելէ վերջ հեռակայ,
Մեծ-Ոչինչը կ'եղերերդէ յամրընթաց:

Մինչ խաւարը ալիքին հետ պար բռնած,
«Պիտի փշրի. պիտի մթնէ ամէն բան»,
Կը ձայներդէ կողկողազին տխրամած,
Իմ զայրոյթս կը խաղաղի անխափան:

Մերկ կատարը հեռուի ցից սարերու,
Տարտամ լոյս մը իր սաւանը կը փռէ,
Եթէ որ յայնկոյս լերան կողէն ահարկու,
Բարկ հրդեհ մը իջ լող-քարը կը քաշէ:

Բայց աւասիկ երկնքի կախ շրթունքէն
Լուսինը վեր կը մագլցի հեղանազ,
Ուր պարիկներ իրեն համար վառած են,
Լուսակտուց մէյմէկ ջահեր ամթխած:

Մելամաղձիկ ճաճեմնչներու թելիկներ,
Կռաքան բանալ նոր խորհուրդի մը ածուն,
Ինչպէս ծովուն պորտին վրայ տրտմերեր,
Հեղուկ լոյսի առուակ մը նեղ պէտուն:

Կը սարսիմ ես այս խաղերէն վսեմի,
Ու կը սոսկամ աշխարհի Մեծ-Գաղտնիքէն,
Մուժին վրայ կախուած ալքերն այդ լոյսի
Նոր յոյսերու, երազներու թելեր չեմ:

Հիւժախտ հոգիս պիտի կրնամ նշմարել,
Մուժն արիւնող այդ կայծերուն մէջ տարտամ,
Նոր կեանքի մը նոր աւօտը ոսկեթել,
Յոյսի բոցեղ ծփանքներով ապրսամ:

Կը բաղձամ ես էութեամբս փանաքի,
Վերադառնալ շէնշող կեանքիս պատանեակ,
Բայց ո՞վ կրնայ ջնջել որդը ծիւրախտի,
Որ կը կրծէ հէք սքտիկըս շարունակ:

Ձէ', չէ', գիշերն առաւ ինձմէ ամէն բան,
Ու մէջըս լոկ տխրութիւններ կը կաթին,
Սակայն գոնէ նշոյլ-աստղեր պիտ' չի գամն
Ծակել մուժը որ կ'աւտէ զիս թաղծաղին:

ԵՂԲՕՐՐՍ՝ ԱՐՇԱԿԻՆ

Ա՛յ Արշակ ո՞ւր կ'երթաս,
Դու այսպէս դեռահաս,
Թողլով զիս միայնակ
Յաւին գուրն անյատակ:

Կ'ըսեն թէ մահը ցուրտ,
Յցուեր է անյագուրդ,
Կ'լսուղ վրայ սեւահեր,
Կտրելու կեանքիդ թել:

Զօրացի՛ր հէք տղայ,
Զինուելու զերդ հսկայ,
Մահուան դէմ ահարկու,
Սարսափին՝ ստնտու:

Մտազար տառապիմ
Յաւին մէջ ոխերիմ,
Որ կ'ուտէ անհամբեր,
Սրտիկըս կարեւէր:

Ո՞ւր երթամ ողբալու
Վշտեղըս մահացու
Որպէս զի լեռ ու ծով,
Զփլչին անխռով:

Լ Ո Ւ Ս Ի Ն Կ Ա Ն

Մթութեան յորդ սեւ ալքերէն դուրս ինկող
Լուսինկայի նմանցուն գեղդ ճոխ,
Քեղապաշտի հակումներուս անգիտակ,
Սեւակիցներդ ազնուասուն, սիրերգակ:

Ո՛հ այն օրէն կայծակ-գեղիդ՝ շանթարգել,
Ուղեցի գաղտ զգլխանքդ վայելել,
Սակայն ինչո՞ւ միշտ խուսափիլ կը սիրես,
Եբբ կը բաղձամ տենդահարիլ քեզմէ ես:

Մի՛ երկնչիւր իմ Աղուորիկ գեղուհի,
Քեզ պիտի գան լոկ աչքերըս քրմուհի,
Տուփոտ կիրքի մոլուցքներէն մերկացած:

Հոգիս ելաւ . . . այս իրիկուն ինչ որ է
Թոյլ տուիր որ քեզի նայիմ . . . իբր թէ
Հաստատելու թէ ճիշտ է այն ասացուած:

Ա Ռ Ա Ի Օ Տ

Աւաւօտ է անարեւ,
Երվուն վրայ նաւակներ
Կ'ուրուագծեն դորշ ստուեր,
Ոստոստելով հեւ ի հեւ:

Սրտիս վրայ կը բացուի
Պատուհան մը ոսկեծիր,
Լոյսեր ճերմակ ու կարմիր,
Կուտան գինին խայտանքի:

Նաւորդները խմբովին
Ալիքները կը ճեղքեն,
Թեւձակներով փայտեղէն,
Երգին թելը բերաննին:

Ես ինքզինքըս կը մոռնամ,
Եթերաճեմ սուրբալու,
Պարիկներուն օղաչու,
Կ'ուզնմ' ըլլալ բարեկամ:

Ու՞ր է սակայն իմ Աղուոր,
Խայտաճներով որպէսզի
Օծեմ ներս վեհունի
Սիրաւ փափուկ վերաւոր:

ՉԱՐ ԱՂՋԻԿ

Հրաշագեղ սխրանքներու սիրահար,
Այս առաւօտ ուզեցի,
Լոյծ կապոյտին վրայ ճեմել յամրաբար,
Աչքերովըս իմ ծաւի:

Մինչ մեծ ծովուն մութ ալքերէն կը լսեմ
Խորհրդաւոր գաղտնիքներ,
Ու երկինքէն կուգայ արփին սիգաճեմ
Լոյծ ոսկիներ տարտղներ,

Ինչո՞ւ սակայն լուսամուտէն Ձա՛ր Աղջիկ,
Կոյս անձնիքիդ կորադարձ
Ծփանքները դուրս կը հանես ընկեցիկ,
Ընելու զիս սիրախանձ:

Եւ դեռ ինչո՞ւ կը ծռիս դու յետնադարձ՝
Շամամներուդ գունտերով,
Տալու ինծի տուփոտ կերք մը հրախանձ,
Զերդ հրաւէր անխռով:

Կը սխալիս հրաւիրակ կախարդ էգ,
Կոյր տուփանքին մուկան
Հեշտանքներուն չեմ ծարաւի ես երբէք,
Այլ՝ Գեղեցկին վեհութեան:

Կրնամ մարել կողիդ մէջը ատրուշան,
Կրքիս բոցը միմիայն,
Ու համբոյրիս պագ-շոտ թոյնը ցանկութեան
Դնել լանջքիդ վրայ լայն:

Յետոյ շուտով պիտի մոռնամ քեզ կրկին
Երազներո՞ւս ուշադիր,
Անչափելի բարձրութիւններ Գեղեցկին
Որոնելու ուխտադիր:

Եթէ կ'ուզես սիրուիլ ինձմէ ջա՛ր Աղջիկ՝
Աստղի մը պէս անպաճոյճ,
Պարարտացուր բոց աչքերըս հիացիկ
Լոկ գեղսվդ հոգեբոյժ:

Ա Լ Ս Ի Ր Ո Ւ Ի Լ Կ ' Ո Ւ Զ Ե Մ . . .

Պատանեակ մ'էի զուարթ, ոստոստուն,
Բարձր կեանքի մը յոյսերով զեղուն,
Ու մինչ կ'ուղէի սաւառնիլ ազատ,
Աղջիկ մը գողցաւ սրտիկս անարատ:

Կարծեցի տեսնել կեանքս ծաղկաւետ,
Երանութեան լոյս կայքին մէջ յաւետ,
Սակայն վաղահաս կնճիռներ փշոտ,
Գերեզման տարին սրտիկըս խոցոտ:

Այլ չեմ կարող ես ճիչերով տղու,
Կղկաթ սիրոյ մը տապին մէջ աղու,
Կինը գեղեցիկ սիրել ու պաշտել,
Զի հիւժախտն առաւ սրտիկս անարգել:

Բայց ինչո՞ւ արդեօք դեռ կը մնչեմ «Սէր»
Եւ կուզեմ որսալ շըռայլ գրգանքներ,
Բիւրեղ հաճոյքի վճիտ շողերով
Փրկանաւորել սրտիկըս խըռով:

Յոյզիս խորոյկը շատոնց մարեցաւ,
Ու ալ կը բաղձամ ուրիշին անբաւ
Սիրոյն մէջ լողալ կրաւորապէս,
Խնամուիլ տաք տաք մանուկի մը պէս:

ԱՆՀՈՒՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՉՔԻ ՄԸ ՄԷՋ

Մինչ խորհուրդի վեհափառ
Կամարներուն աստղաղարդ,
Ուխտի կ'երթամ անբարբառ
Սիրտըս՝ կնդրուկ, հոգիս՝ վարդ:

Ու ցաւերըս անպատում,
Սանկ պահիկ մը կ'ամոքին,
Տալու ինծի համբարձում,
Դէպի գերկը Անհունին,

Որքա՞ն սակայն մեծ եղաւ
Իմ անկումս դէպի քեզ,
Երբ փողոցէն շտապաւ,
Կարդացիր ինձ ասպարէզ:

Յեռոյ դաքիր դէմ դիմաց
Պատուհանիս կիսափակ,
Ու փռուեցար լուակաց,
Գետնին վրայ շիփշիտակ:

Զմայլանքըս վեհածին,
Կ'ընդարձակի կը մեծնայ,
Ինչպէս հոռւը ալեակին,
Միասպաղաղ ծովուն վրայ:

Մազնիսացա՛յ լմնցա՛յ . . .
Ջեմ դիտեր ի՛նչ կը վառի,
Սա աչքերուդ մէջ մոռսայ,
Վեհուկեմամբը վսեմի:

Աչքե՛ր չքնաղ սրբարան,
Որոնց մէջը տրտմերեր,
Կը պճլտան կը լոգնան
Ջանակներու վեհ կայծեր:

Կայծե՛ր նուաղ ճառագայթ,
Որոնց մէջը կը ծփայ,
Տարտամ երանգ մը անդայտ,
Հեշտուկեան մը մշտակայ:

Իմ իւրհոլորդի վեհափառ
Կամարներէն աստղազարդ,
Շատ աւելի պերճափառ,
Գտայ աչքիդ սուրբ թակարդ:

Ու որքան որ ընկեցիկ
Ըրեր ինծի գերեվար,
Սլացքին մէջ ամբարձիկ,
Դէպի գերկըդ սիրավառ,

Սակայն մարմնիդ՝ վեհարան,
Սա աչքերըդ հսյածին,
Ընկեցին զիս աւազան
Գեղեցկուկեան դրախտին:

Ու կ'զգում թէ երկինքէն,
Շատ աւելի անսահման
Մեծուկեաներ լուսեղէն,
Աչքիդ մէջը կը պճլտան:

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ի Մ Ը Թ Ե Լ Ը

Բաց դաշտին մէջ,
Առանձնակաց,
Կ'երգեմ անշէջ,
Վէրքերըս թաց:

Յիշատակ մը
Կը բողբոջի,
Սրտիս մէջը,
Յունցերով լի:

Հովէն քշուած
Թերթի մը պէս,
Ներա խարխլած
Տունն ինկայ ես:

Հաղիւ սակայն,
Աչքերով մունջ,
Տուինք անձայն
Սիրոյ մրմունջ:

Բաժնուցայ
Իրմէ յանկարծ,
Ես ակամայ,
Եւ յեղակարծ:

Ամէն անգամ,
Երբ նէ տեսեմ,
Ողբ կը կարգամ,
Բաղդիս նսեմ:

Սակայն ինչո՞ւ
Ձեմ խուսափիր,
Աչքէն աղու
Ներա ընտիր:

Ա՛հ կ'զգամ թէ՞
Բաժանումին

Ցաւը կ'այրէ,
Իր սիրտն ալ կին :

Այս ալ ունի
Իր հաճոյքներ,
Որոնք ինձի
Կուտան խինդեր :

Քանի որ դեռ
Իրերախոյզ,
Զունեցանք հեռ,
Եւ վշտի յոյզ :

Ահա ինչո՛ւ
Պիտի պահեմ,
Յուշքը աղու
Ներա վսեմ :

Շ Ր Զ Ա Զ Գ Ե Ս Տ Դ

Այս օրին էր վազեցի,
Դիտարանըս իմ տունի,
Գաղտ ու Թաքուն աչքերով
Դիտելու քեզ ապահով :

Այն ինչ սակայն հպանցիկ,
Դրի աչքըս խիստ մօտիկ
Պատուհանին մէկ ճեղքին,
Յուզումն առաւ զիս կրկին :

Պատշգամբիդ փեղկերէն,
Հո՞ծ իրանիդ փափկեղէն
Լըռութիւնը տեսայ ես,
Ի՞նչ փանքներով լուսադէս :

Պատրուակ մ'էր թերեւս՝
Որ դէմքդ ջինջ՝ երկինքըս,
Կը պահէիր զբաղած,
Վերկերէն վեր մթամած:

Չարածձի սիւղը խօլ,
Երանքներուդ մսամոլ
Հեշտանքները ուռուցիկ,
Կ'ուրուագծէր դարձդարձիկ:

Հապա որքան զգլխիչ,
Թովանքներով գիշատիչ,
Քղանցքիդ հետ կը խաղար,
Իմ յոյզերուս լրատար:

Կ'աղօթէի ես հիմայ,
Սիւգին դարձին մօտակայ,
Ոտքերուդ յոյլ, որպէսզի
Մերկութիւնը ըմպէի:

Հագեզմայլիկ քանի՜ ժամ,
Ապրեցայ ես այս անգամ,
Սիրտս ու հոգիս՝ լռամած,
Աչքերուս մէջ ամփոփած:

Այդ չեմ գիտեր մեայն թէ՝
Շրջազգեստդ մետաքսէ՝
Թեփի մը պէս երբ ինկաւ՝
Իմ պատրանքս մեծ եղաւ:

Խօլաթրթիւ ինչ յոյզեր՝
Կապեցի ես ջերաջեր,
Չորցնելու համար հոն,
Կախած շորիդ այդ գեղօն:

Պատուհանը կիսափակ՝
Կը տատանի ցօլարձակ,
Ու կը խնդայ իմ վրայ,
Ձերդ աղջիկ մը խաբեբայ:

Ու կը խորհիմ այս պահուս,
Յուրերուդ մէջ քու սնդուս,
Սիրտ մը դադարիկ չըլլայ որ
Ընէ ինծի վերաւոր:

ԿՈՒՐԾՔԻՒ ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՒՎՔԸ ԿԸ ԲԱՂԱՍՄ ՈՐ ԻՆՁՄՈՎ ԱՐԹՆՆԱՅ:

Ձինջ ու ալայծառ ճամբաներէն քալեցի,
Տենջանքներուս սուրբ ուխտերուն ծառաւի,
Սակայն մարդիկ վատշուէր,
Կեղծիքներու շեղումներով դաւադիր,
Բզքտեցին արիւնեցին անձանձիր,
Էութիւնըս համակ սէր:

Պատնէշներու կռու բերդերէն անառիկ,
Նայուածքի մը թելերն եկան հանդարտիկ,
Սրտիս վրայ իւղ կապել,
Սակայն քանի մագլցեցայ դօտեպինդ,
Վերելքներու այդ կատարը ամբապինդ,
Արիւնեցայ ջերաջեր:

Ու ալլեւըս սեւ խաւարը ահարկու,
Կը մօտենայ յամրընթացիկ գրկելու,
Էութիւնըս ցաւատանջ,
Ես՝ գիտակից իմ անկումիս գահավէժ,
Կ'զգամ մէջս փնտրուի բարկ ջրվէժ,
Ձերդ իրական մղձաւանջ:

Բայց աւասիկ ճամբուս վրայ կը շողայ,
Լոյս մը չքնաղ գերզգայնիկ շափիւղայ,
Ձուարթ էգ մը խոստումնալից,
Որ կ'ոստոստէ եղնիկի մը հանգունակ,
Սիրասարսուռ ցունցերուն դեռ անգիտակ՝
Իմ քրոջս տարեկից:

Համադրական գեղեցկութիւն մը նրբին
Կը պարուրէ անտիական իր մարմին,
Եւ ժպտանոյշ նազանքներ,
Հեշտին քնքոյշ կը կաթկթին լուսավառ,
Յօղերու պէս անմեղունակ դէմքէն վար,
Ձեփիւռներէն մեղմերեր:

Ակնախտիդ վսեմութեան մը հանգոյն,
Բաղձանքի մը ոսիկ թելը գերազոյն
Սրտիս վրայ կ'երկնայ,
Եւ անծանօթ երկնքի մը ադամանդ,
Հուրինքը կ'ողջունեն զիս յորդեռանդ՝
Սիրերգներով մշտակայ:

Մռայլամած էութիւնըս մահերգակ՝
Կ'ալեկոծի կը տժգունի շունչին աակ

Ներա չքնաղ ու վսեմ,
Ֆւ կուրծքիս խոր ընդերքներէն կը լսուի,
Կեանքով յղի հառաչանք մը գեղունի,
Լոյսի մը պէս երկնաճեմ:

Ո՛հ կարող եմ ես սրտովին վերածնիլ,
Նոր կեանքի մը պորտին վրայ դեռածիլ՝
Եթէ երբեք կարենամ,
Ինձմով միայն արթնցնել սիրածին
Սարսուռները Ներա կուրծքի թաղարին,
Խայտանքներով անթարշամ:

Ես այն ատեն խորիսի մը պէս մահաշունչ,
Պիտի նետեմ եւ բզբտեմ անմռունջ՝
Կեղեւանքը թռքախտի,
Եւ Ներա տաք սարսուռներէն սիրտս հիւանդ,
Պիտի ապրի եւ վերածնի լիախանդ,
Դայլայլն ըով գարնայնի:

Ձէ՛, ալեւելս ինձի համար ճար չկայ՝
Ո՛չ գիտութիւն եւ ո՛չ Աստուած գերակայ
Կրնան տալ ինձ բուժական,
Երիտասարդ սիրտս թռքախտ օծելու,
Շէնշող կեանքիս դրուագներով հագներգու
Անհոգ, անփոյթ վարուժան:

Ա՛հ Նէ միայն պիտի կրնայ տաքցնել,
Հիւժախտ սրտիս ցուրտ ալքերը նրբաթել,
Ուժգնութեամբը նոր կեանքի,
Իր սրտին բորբ կայտիւններուն աղբերակ,

Քամելով իմ երակներուս մէջ ցամաք,
Ստինքներէն իր կուրծքի:

Եթէ երբեք թելը բռնեմ բաղձանքիս,
Մնայք բարեաւ ո՛վ իմ քնար դու յառպիս,
Եւ աւօտներ, արշալոյս,
Ալ պէտք չունիմ եթերաթիւ տողելու՝
Փթթինազարդ սիրանքներուս տլելու,
Եւ յոյզերըս գեղալոյս:

Վասնզի իր մեղանոյշեայ աչքին տակ,
Պիտի մեծնամ եւ ուռճանամ անգիտակ,
Եւ անոր լոյծ շիթերուն
Քաղցրութիւնը պիտի ըմպեմ արբեանամ,
Լոյսի կարօտ բոյսի մը պէս ուժաքամ
Արեւազուրկ եւ նկուն:

Ա՛խ խեղայեղ անուրջներ զիս կը պատեն,
Երբ հիասքանչ կ'անդադառնամ Ներա շէն,
Կուրծքի հազիւ զգալի,
Դեռաբուսիկ պիրկ կումբերուն ապստամբ,
Հանդերձանքի ծալքերուն դէմ իր անլամբ,
Հեստութեամբը դիւցազնի:

Հոգեպարար չքնաղ ուռեր ողկոյզի,
Որոնք սրտիս ճաճանչներով անյեղլի,
Պիտի աճին աւելեփին,
Եւ շրթունքիս բոցերովը ստրուշան,
Պիտի դառնան հմայքներու վեհարան,
Եւ հաստիչը գրգռանքին:

Ես այն ատեն պիտի դառնամ Երջանիկ:
Նուրբ ու անամպ հեշտանքներէն դիեցիկ:
Եւ մեր Աստուածն իսկ վերէն,
Նախանձի բոցն իր աչքերուն շանթարձակ,
Պիտի մնջէր «ո՛վ հնարեց բացարձակ
Երջանկոյթն այս հոյաշէն»:

Ն Ե Ր Ա

Երկինքը՝ սեւ, մռայլ շապիկ մ'է հադեր,
Եւ անոր հոծ ընդերքներէն թօնընկէց,
Արհաւրալից կը թափթփին կայծակներ,
Երկրիս վրայ դողահար:

Մռայլամած, դէմքը դունաւտ եւ քացախ,
Նէ իր լեզուով կը ծակծկէ սիրտս տաք,
Իր մտերմին փուտ խօսքերէն պիղծ, խարդախ:
Անհունօրէն ազդուած:

Սարսափներու եւ բարկութեան ժանտ օձեր
Իրենց բերնին մահ մթերքը թունաժէտ
Անադորոյն կատաղութեամբ կենաւեր,
Հոգւայս մէջը կը թքեն:

Մինչ զայրոյթէս դէմքս զուարթ կը մթնէ,
Կը ճեղքուին պատանքները երկնքի,
Չքնաղ ու ջինջ կապոյտի մը թաւիշէ
Երիզը ձիգ փռելով:

Նէ այժմ յուշիկ իմ դողերէս խղճահար,
Անոյշ ու մեղմ կը մնջէ զերդ աղաւնի,
«Մի բարկանար, իմ գրերս սիրահար,
Չէ՛, չեմ ուզեր ես երբէք»:

Ահա վճիտ վանկեր աղու թանկագին,
Որոնք մէկէն ցրուեցին իմ անդահներ,
Եւ աչքերնիս սեւեռաբիւր կազմեցին,
Լոյս ծիրանին հաշտութեան:

Կը պաղատիմ իմ ծաղկասուն հրեշտակ,
Գու՞թ ունեցի՞ր սլաքներով մահահոտ,
Սիրտս հիւանդ մի արիւնքի շարունակ
Ասոր անոր դրդումով:

Խ Ն Ա Յ Է՝ Ի Ն Ձ

Յոյլ երանգ մը երազային,
Կը պարուրեն աչքերդ աղուոր
Տարփանքի մը գաղջ լքումին
Տենդերովը ջլախտաւոր:

Յուզումներու բարկ հրդեհներ
Կ'զգամ մէջըս ամէն անգամ,
Երբ աչքերըդ հիւանդ, երբ,
Կուգան ցնցել սիրտս արիւնքամ:

Խնայէ՛ ինձ կ'աղաչեմ քեզ,
Ո՛վ թարմասի կնիկ չքնաղ,
Ու մի ըներ զիս բոցակէզ,
Սարքելով ինձ այդ հրախաղ:

Այսուհետեւ, ամէն առտու,
Երբ սեմիկը քերեմ դանդաղ,
Մի երեւար ինձ լուսատու
Աչքերովդ յիսպաղաղ:

Որովհետեւ, մտի՛կ ըրէ,
Կեանքով յղի տղեկ մ'եմ ես,
Յափշտակուած երազներէ
Ու իղձերէ ալ լուսագէտ:

Ահա ինչո՛ւ կը պաղատիմ,
Մազնիս աչքէդ հեռու մնալ,
Որ կրնայ զերդ նենդ մտերիմ,
Դաւել կեանքիս իմտենջահ ալ:

ՕՏԱՐ ԵՐԿՆՔԻ ՏԱԿ

Գէթ սփովանքի դիրգ ճայներ աղու,
Զեն դար ամոքել ցաւերը սրտիս,
Ու մարդիկ կախարդ սուտին խնկարկու
Կը փախչին հեռու անդոսներով զիս:

Նժդեհհոլթեան այսքարքարոտ ճամբուն
Խաչը մինչեւ ե՞րբ պիտի շալկեմ ես,
Միշտ թափառական եւ միշտ անկայուն,
Վատներով ուժըս աւիւնըս այսպէս:

Անո՞ր համար այս դօտեմարտը վեհ,
Կրթական գետնի օձերուն հետ նենդ,
Անո՞ր համար այս դժնդակ նսեհ,
Կեանքի գորտերուն կեղծիքին դէմզէնք:

— ձիշղ անոր համար հպարտ, աննուաճ:
Պիտի բացիսիւմ փքոցը քրտիս,
Հրդեհեւու կեղծ արձանները դաճ,
Հոգ չէ թէ փշրի մարմինս ու հոգիս:

Վասնզի երբ իմ ծնունդս աննշան,
Դիպեցաւ տօնին Մեծ Խաչվերացի,
Եւ մկրտումս՝ զերդ խորհրդանշան
Վարազայ Խաչին հանդէսին բերկրի,

Այն ատեն մարդիկ մօտիկ հեռաւոր,
Պէտք է սա կոչենք ձայնեցին «Խաչիկ»:
Այդ վսեմ բառին պայքարի հզօր
Խորհուրդին տնդէտ մտքերը մանկիկ:

Այսպէս կամայնպէս կը սիրեմ յաւէտ:
Սահմանուած ըլլալ արդար պայքարին,
Ու շանթ արձակել ամպերէն նամէտ,
Նենդ գլխին վրայ մարդոց վիժածին:

ԶԱՐՆՈՒԵՑԱՅ

Զարնուեցայ լմնցայ
Սա կնիկէն հրաչեայ:

Խորհուրդներս ցնդեցան,
Իր մազերէն ցիրուցան:

Եղայ գերի. ստրուկ
Իր աչքերուն խուսափուկ:

Նորընծայ խենդ մը դարձայ,
Իր վաղճերէն ամբոսեայ:

Ես ինքզինքս կոբուսի,
իր նազանքին մէջ գաղտնի:

Երազներս խռովեցան
իր նուրբ ձայնէն երգահան:

Սիրտս սիրով վառեցու,
իր խաղերուն մէջ անբաւ:

Աչքս կապեց իր ետին,
ինչպէս պոչը թռուցիկին:

Անէանալ ուզեցի,
լանջքին վրայ հոլանի:

Սակայն ինչո՞ւ քարաքայ
իր գրկին մէջ գերակայ,

Երբ իր վարսեր վիժանուտ,
Ողորդեցին զիս ընդփայթ:

Զ Ո Յ Գ Մ Ը Թ Ի Թ Ե Ռ Ն Ե Ր

Մայրամուտը կը տփռունի,
Եւ քղանցքը ժանեկազարդ-
ծովուն ահեղ եւ ամեհի,
Զունի փրփուր եւ մենամարտ:

Պատշգամիս վրայ կանգուն
Խորհուրդներէ մը գրաւուած,
Լուսասպիտակ ծոցն ամպերուն
Կ'երթամ թաղել հոգիս Լքուած:

Սթափումի դանգի մը պէս,
Շէնշող զուարթ նուրբ ձայներդ,
Զիս վար կ'առնեն իմ վերելքէս,
Կղկաթներու զեփլճու բաներդ:

Պարմանուհի զոյգ հեղինակներ
Մատաղատի եւ ճռուողունի
Արքունիքային կայտիւով ջեր,
Կը վէտվէտին հոգեհամբուն:

Ես քարացած ու անշահար,
Կը դիտեմ լուռ այդ տաանըվեց
Գարուններու զոյգն օդապար
Հոգիովըս իմ գահընկէց:

Հանդիպակաց պատշգամին
Ափին վրայ կանաչադարդ,
Ուրկէ եկան արթնածին
Թիթեռնիկներն այդ մանկամարդ:

Ի՛նչ եռեւեւի զգացումներ
Անոնց լանջքը ուռեցողին,
Ի՛նչ յոյսերու աղօտ լապտեր,
Անոնց աչքը մազնիսեցին:

Հեղինակներ են, չեմ զարմանար,
Կեանքով՝ Թրթռուն, սրտով՝ որսորդ,
Որոնք շատ վաղ սիրոյ կամար
Շինել դետին լանջքերնին յորդ:

Անոնք՝ անփոյթ իմ խոհերուս,
Խօսապարիկ եւ անպարփակ,
Աչքերնէն՝ նետ, մտերնէն՝ լոյս
Ինձ կը նետեն տենդով մատակ:

Ես կը մոռնամ ալ ամէն հուն,
Կեանք, լոյս, երկինք եւ ծով վսեմ,
Ու անոնց այդ գրգռանքներուն
Թարմութիւնը տաք տաք կ'ըմպեմ:

Ի՛նչ կը խօսին կը ձայներդեն,
Աստըւած իմ չեմ հասկնար,
Միայն կ'զգամ Թէ սրտերնէն
Հոսանքներ ինձ կ'ողողուն յար:

Աղօթելու բուն իղձ կ'զգամ
Ինչպէս երբեքս առաքելներ,
Որ սուրբ հոգւով ես զօրանամ
Սիրոյ Լեզուին մէջ գերիվեր:

Որով դիտակ իրենց յուռթի
Լեզուին չքնաղ՝ խաղերուն յորդ,
Պիտի ըմպեմ կաթն հեշտանքի
Իրենց ձայնին սիրահաղորդ:

Ու անոնց այդ յոյզերուն ջեր
Նուագներէն պիտի թուլնամ,
Ինչպէս մօր մը մեղմ օրօրներ,
Կը խաղաղեն մանկիկն անհամ:

Ինչե՛ր կ'ըզձամ անմտօրէն
— Սոխակներ են անոնք դարնան,
Հեշտին, քնքոյշ երգերով շէն,
Սէ՛ր նորազարդ մեղրածորան:

Իմաստները սէր եթերին,
Մեկնել, կարգաւ եւ վերլուծել,
Յիմարութիւն է դիւային
Եւ հաշմութիւն՝ մտքի անխել:

Անյօդ, տարտամ եւ անմարմին
Յոյզն ու կրակ, ձայնն ու գեղգեղ,
Տենդն ու ժպիտն, լրոյսն ու հոգին
Կ'օծեն Սէրը հրաշագեղ:

Մեղանուազ սոխակներու
Դաշնակութեան սահանքը ջինջ,
Միթէ կրնանք վերլուծելու
Յիմարափորձ մ'ընել խուն ինչ:

Կուղեմ մօտիւ այդ սլարմանի
Ձոյգին անմեղ եւ խօլարձակ,
Ձրվէժներուն իրենց մսի
Ուղիին բռնել սրտիս բաժակ:

Քայց վարանք մը կը հետտէ ինձ,
Անհունատիպ տառապանքի
Խոհերըս սեւ, տենջերըս դինձ,
Ձըլլայ տիւրեն զոյգն այդ ծուխ:

Թեթեւ նրբին թիթեռնիկներ,
Սլացէք դուք աղատ, հեռի,
Տաժանքներու դեռ չէք դօրեր,
Լուս ու լուսվառ դուք լուսնոսկի:

Մայրամուտը կը տփուռնի,
Եւ քղանցքը ժանեկազարդ
Ծովուն ահեղ եւ ամեհի,
Ձունի փրփուր եւ մենամարտ:

ՀԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՕՐԾ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Բնութիւնը կը խայտայ,
Հարսի մը պէս նորընծայ,
Նոր կեանքի մը մեղեգին,
Պար բռներ է իմ չորս դին:

Խայտանքի մը կայթատօն,
Կ'ալեծփի հոս ու հոն,
Մարդիկ թեթեւ ու ժպտուն՝
Դարձած մէյմէկ զուարթուն:

Էութիւնս կը մթնէ,
Գիշերի մը պէս դժնէ,
Մութ ուրուներ տարմորէն
Սիրտս սեւով կը ներկեն:

Տեսիլներու սգակիր
Խաչն եմ շալկեր սեւածիր,
Օձ մը նստեր կը քանդէ,
Հոգւոյս տունը զանակէ:

ՄԱՐԱԾ ՀՐԱԲՈՒՆՆԵՐ

Աչքերս՝ բոց, սիրտս՝ կրակ,
Շրթունքս՝ նուռ, միտքս՝ արծիւ,
Այտս՝ խնձոր, կարմիր համակ,
«Սէր» երգեցի գիսախուիւ:

Երազներու, բաղձանքներու
Կարմիր գօտին ես կապեցի,
Պարիկներուն իմ հագներգու
Մանեակ տարի սիրտըս ոսկի:

Հոգիիս մէջ լոյս վառեցի,
Մէջը մոքիս խանդ-ատրուշան,
Տարտղներու Մութն Ամեհի,
Կործանելու Չարին խորան:

Հիմա՛յ սակայն աշնանային
Որդ մը նստած հա՛ կ'աւերէ,
Վարդ ու վառվառ սրտիս բազին
Հա՛ կ'աւերէ տենդով դժնէ:

Աչքս՝ մարած, սիրտս՝ մոխիր,
Շրթունքս՝ պաղ, միտքս՝ դադաղ,
Այտս՝ դեղնած ու սեւածիր,
«Մահ» կը թքնեմ մե՛ղք ինձ աւաղ...

Երազներուս, բաղձանքներուս
Նարօտները դունատեցան,
Պարիկներուն իմ լիայոյս,
Գոցեցի դուռս ասպնջական:

Բիւ երկինքէս վար թափեցան,
Ձինջ աստղերը մէկիկ մէկիկ,
Կրակներուս վառ ատրուշան,
Մոխրեց, փլցուց սառնամանիք:

Հիմա՛յ սակայն աշնանային
Որդ մը նստած հա՛ կ'աւերէ
Վարդ ու վառվառ սրտիս բազին,
Հա՛ կ'աւերէ տենդով դժնէ:

Ա Ն Կ Ց Ի Բ Ռ Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Փշուր փշուր կոտորտենք
Բռնութիւնը ապիրատ,
Թող մեր ձեռքէն միշտ աննեղ,
Արիւն կաթի լիառատ:

Փշուր փշուր կոտորտենք
Բռնութիւնը սիրանեղ:

Թող աչքերնիս կարմրի
Արիւններէն բռնապետ,
Սրտերնիս յար ըմբոստի,
Խաղայ, պանծայ արփաւետ:

Թող աչքերնիս կարմրի,
Արիւններէն վատազգի:

Թող վերածննդի աւերակ,
Արիւն, դիակ բռնաւոր,
Լոյս արեւը անապակ
Մեզի ժպտի զօրաւոր:

Թող վերածննդի աւերակ
Արիւն, դիակ միշտ վասակ:

Թող մեր ակռան խածատէ
Միսը դոնդող բռնակալ,
Եւ մեր կզակ չարերէ,
Առնէ վրէժ ոխակալ:

• Թող մեր ակռան խածատէ,
Միսը դոնդող յար դժնէ:

Յետոյ երթանք համարձակ,
Շինել պալատ ձշմարտին,
Աւերներուն վրայ յստակ
Թող պսպղայ մեր Արփին:

Յետոյ երթանք համարձակ
Շինել պալատ անապակ:

Հ Ո Ք Ի Ս Կ Ե Ր Ք Է

Հոգիս կ'երգէ կը խայտայ,
Թեթեւօրէն, թուուցիկ,
Ինչպէս կուրծքդ մականուխ
Ծփանքներով ամբարձիկ:

Հորիզոնըս կը բացուի,
Լուսացնցող, գունագեղ,
Ինչպէս մարմինդ գեղունի,
Հեշտանքներով սիրաղելի:

Միտքս թեթեւ կ'արշաւէ,
Դէպի երկինք ասմազուն,
Ինչպէս ոտքդ սնդուսէ,
Դէպի կուրծքս տրոփուն:

Աչքիս տամուկ սեւածիր
Շրջանակը կը կոտրի,
Ինչպէս ձեռքդ անխտիր
Մէջքիս վրայ հոլանի:

Շրթներէս խինդ կը կաթի,
Սպեղանի՝ ցաւերունս,
Ինչպէս այտէդ աղածրի՝
Նուռի հատիկ կարմրալոյս:

Սէրը սրտէս վեր կ'ելլէ,
Յորդումներով խելանի,
Ինչպէս մազիդ պորփիւրէ
Գեղարուեստը կը յորդի:

Գ Ի Ն ՈՎ, Ե Մ Գ Ի Ն ՈՎ

Փ. Մ. Ժամկոչեանին

Այս առաւօտ այգաժպիտ հուրինքը,
Գերերջանիկ նազանքներով տարուբեր,
Այցի եկան վառել սրտիս մուֆ լսպտեր:

Նոր աստղի մը ճաճանչները վեհափառ,
Հարսի մը պէս թելեցին զիս անբարբառ,
Սարքելով ինձ մեհնական վարդավառ:

Մատաղատի եւ ճռուողուն մէկ թռչուն,
Ափիս վրայ եկաւ հանգչիլ ուստոստուն,
Իր երգերով գերել սիրտս զուարթուն:

Ո՛րք կէ եկար նորեկ սիրուն դու Մարի,
Արտիս չքնաղ վանդակին մէջ սխրալի,
Բոյն մը շինել դաշտայներով դաբնայնի:

Նաւը՝ աշտիդ, հուրը՝ աչքիդ, հեթանոս,
Եւ ծամերուդ խոպոպները երեսոս,
Յարդարեցին բիւր ցաւերուս խորունկ փոս:

Մօտեցի՛ր ինձ, իմ Աղուորիկ Հրեշտակ,
Դնել ձեռքըդ իմ շարաւոտ կուրծքին տակ:
Ուրկէ բուխ բուխ արիւն կաթի սեւորակ,

Ս Ի Ր Տ Ս Կ Ո Տ Տ ԱՅ...

Ի՛նչ նորապարզ մեղկութիւններ,
Կը կաթկթին քու աչքերէդ,
Նրբին, չքնաղ ու տրտմերեր՝
Սէր ու դորով ճաճանչաւէտ:

Ի՛նչ խռովիչ ջրվէժումներ,
Մազերու յորդ խոպոպներէդ,
Յրիւ ցրիւ ու մեղմերեր,
Կը պարերդեն հովերուն հետ:

Ի՛նչ ճեփճեմամի դաղջ հեշտանքներ,
Վար կը կաթին ըմբոստ կուրծքէդ,
Ծփուն ծփուն, թեթեւ երեր,
Կ'ալեկոծեն դիս դառնաղէտ:

Այսօր նորէն սիրտս կոտտաց,
Վասնզի քու աչքիդ մաղձոտ,
Մաղիդ անփոյթ ու կուրծքիդ բաց
Սահանքները տեսայ ընդոստ:

ՄԱՐԾՆԱՌՈՒԹԻՒՆ

Շատոնց իսկ արդէն սիրտըս կը բզկար
Սիրոյ մը աննիւթ՝ խօլ երազներով,
Ու կը դողդըղար շրթունքըս նիհար,
Ազդեցութենէն այդ հոգեխրոսով:

Սէրն ինծի համար դեռ կը նմանէր,
— Անկիւնէ մը մոլթ, սրտիսմէջ նետուած —
Կսլծի մը բոցեղ որ կ'այլեր տուսէր
Յոլքի մը տարտամ կին էակ կոչուած:

Երբ օր մը սակայն, երջանի՛կ դիպուած,
Ոտքերս ուղղեցի իմ ներշնչման վայր,
Դէմըս ճեփճերմակ լոյս մը շողշողաց,
Շըղարշի փոթի մը մէջ հրավառ:

ԾԱՆՕԹ.— Գրական նախնական փորձերուս մէջէն զատեցի այս վերջին երկու կտորները եւ գուրգուրանով ուզեցի զետեղել հոս, ոչ այնքան իրենց արժէքին, որքան իրենց անթնցուցած յիշատակներուն գողո՛ր նուիրականութեանը համար:

Սրտիս մէջ յանկարծ մեծ կայծակ մ'ինկաւ,
Վառեց մարմինըս շանթով մ'երկնային,
Ու ներսս իջաւ խօլ հոսանք մ'անքաւ,
Յեղաշրջում մը ներաշխարհային:

Ձի գեղուհի մը իր կուժը մոռցած,
Ծորակին տակը աղբիւրին զուլալ,
Ինծի կը նայէր ժպտով մ'ամթխած,
Սիրոյ մը կղկաթ՝ տենդէն անբարբառ:

Ձեմ գիտեր ինչպէս պաշտանքով երեր
Պահիկ մը կեցայ այդ կարթին դիմաց,
Երբ աչքերը մեր գացին սէր կապել,
Ձգլխանքով մը դեռ աննախընթաց:

Ահա այդ օրէն սէրն առաւ մարմինս,
Ու էգ մը լանջքի լերկ լերկ ծիւրով՝
Ծաւալուն ծով ծով ծամբրով նրբին,
Կուրծքիս վանդակէն ներս մտու շուտով:

Խ Ա Ղ Ե Ր Դ

Իրաւ է թէ ազնուորութիւնդ առինքնող,
Փայլ մը չունի աշնքան փափուկ սպիտակ՝
Բայց չգիտեմ ինչո՞ւ սրտիս քնացող
Նուրբ թեւերէն մին ցնցեցիր տխրունակ:

Արուեստակերտ նազնի դէմք մ'անցուած,
Յորդ մազերուդ խուրձերուն տակ եբենոս,
Որուն գոգէն բաց կայծերու զոյգ կիտուած,
Նուրբ ժպիտներ կը տարտղնէ հոն ու հոս:

Թեր տուները միջոցին մէջ դէմ դիմաց,
Ծառեր, պատեր, ունին փոքրիկ ամբարտակ,
Ու կարենալ տեսնուելու լուակաց,
Միշտ հնարքներ կը խորհիս դու ո՞վ Աղջնակ:

Երէկ առտու, պատուհանին փեղկէն վեր,
Ձետեղեցիր ծաղիկ-մարմնիդ նուրբ ձոյլը,
Ու աչերէդ շեշտ նայուածքի հուր թեւեր,
Եկան լուալ խօլ խինդերով իմ սիրտը:

Բայց այսօր ալ ծառին վրայ երբ տեսայ
Քու դիմաստուերդ այնքան ժպտուն դեղունակ,
Ուր բացխփես դիրդ դէմքդ զերդ լուսընկայ,
Տերեւներու ծակտիքներէն շողարձակ,

Երազեցի կենաց ծառը պտղալից,
Որուն վրայ թռնպուլ աղջիկ մ'այս անգամ,
Հրապուրել կը ճգնի սիրտ մը դրկից,
Ունենալու անշուշտ իբր բարեկամ:

Ն Ի Ի Թ Ե Ր ՈՒ Ց Ա Ն Կ Ը

Մահազանդը	(1911 Յնվ. 19)	էջ	44
Եկո՛ւր, Ինժի	(1910 Դեկ. 9)	»	42
Կարեկ. Ճաշներ	(1911 Փետ. 18)	»	44
Նայուածքին Սարսը	(1911 Փետ. 24)	»	27
Հնախտի մը Խաչակիրները	(1911 Մրտ. 15)	»	25
Պարիկի մը	(1911 Մյս. 8)	»	49
Օձեր	(1911 Յնս. 3)	»	27
Գարեջրատան մ'անկիւնէն	(1911 Յւս. 24)	»	28
Անուրջներ	(1911 Սեպտ. 25)	»	30
Նոսպաներ	(1911 Հոկտ. 25)	»	32
Հոգի մը գիշերատես	(1911 Նոյ. 22)	»	33
Եղբօրս՝ Արշակին	(1912 Յնվ. 4)	»	36
Լուսինկան	(1912 Մարտ 20)	»	38
Առաւօտ	(1912 Մարտ 24)	»	39
Զար Աղջիկ	(1912 » 27)	»	44
Ալ սիրուել կ'ուզեմ	(1912 Ապրիլ 7)	»	43
Անհունութիւնը աչքի մը	(1912 Ապրիլ 27)	»	45
Յիշատակի մը թելը	(1912 Մայիս 5)	»	48

Շրջազգեստը	(1912 Մայիս 26)	»	54
Կուրծքիդ Խռովքը	(1912 Յունիս)	»	54
Ներա	(1912 Յուլիս 12)	»	56
Խնայէ Ինձ	(1912 Հոկտ. 21)	»	61
Օտար երկնքի տակ	(1912 Դեկտ. 14)	»	63
Զարնուեցայ	(1913 Փետր. 23)	»	65
Զոյգ մը Թիթեռնիկներ	1913 Մարտ 5)	»	67
Հակասութիւններ	(1913 Մարտ 10)	»	72
Մարած Հրաբուխներ	(1913 Մարտ 27)	»	73
Անկցի Բռնութիւնը	(1913 Ապրիլ 8)	»	75
Հոգիս կ'երգէ	(1913 Ապրիլ 7)	»	77
Գինձվ եմ դիմով	(1913 » 15)	»	79
Սիրտս կոտորա՛ց...	(1913 » 20)	»	81
Մարմնառութիւն		»	82
Խաղերդ		»	84

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ	սող	սխալ	շիսակ
6	6	թանթիւ	դանդիւ
26	4	նէ	նէ
27	4	կախարդանքը	կախարդանքը
30	7	ախաւոր	ախաւոր
38	10	գեղունհի	թրքունհի
40	4	կ'ուզնմ	կ'ուզեմ
42	1	յետնադարձ	յետադարձ
47	7	սլացքին	սլացքն
47	10	հսյածին	հսյածին
48	2	առանձնակաց	առանձնակաց
56	3	գեղունի	գեղանի
56	12	անմուռնջ	անմուռնջ
60	6	կը մնջէ	կը մնջէ
76	14	ճշմարտին	ճշմարտին
77	7	գեղունի	գեղանի
79	0. Մ. ժամկոչեանին 0ն. Մ. ժամկոչեանին		
80	5	ծամերուդ	ծամերուդ

800

Հայաստանի Ազգային գրադարան

Q6718

